

TRAFO

KOMMUNAL BUTIKK ELLER

KULTUR

EN RAPPORT FRA

LEIETAKERNES FORENING
DESEMBER 2002

INNHold

TRAFO

Av Karin Valum

Billedkunstnere og kunsthåndverkere på Trafo/Tøyen kulturhus

Noen tall 1975-2002

Av Jon Øien

Dette er Oslo Teatersenter

Av Svein Børge Hoftun

Tøyen trafostasjon - et stykke bevaringsverdig industriarkitektur

Av Runa Boger

Kreativ byutvikling

Av Per Hess

c/o Oslo Teatersenter
Hovinveien 1
0576 Oslo

Tlf + 47 22 67 11 39
Fax + 47 22 68 96 34
E-post: trafo@osloteatersenter.no

STYRET

Per Hess (leder)
Grytebekkn. 6B
0496 Oslo
22 15 88 79
41 42 08 70
perhess@online.no

Karin M. Valum (nestleder)
Hauketoåsen 8
1266 Oslo
22 62 22 49
92 05 47 51
valum_karin@hotmail.com

Eli Wathne (kasserer)
Louisesgt. 26B
0169 Oslo
22 46 20 16
23 32 02 00
91 61 09 59
eli.wathne@edbtelesciences.com

Svein Børge Hoftun (sekretær)
Normannsgt. 43B
0655 Oslo
22 57 29 64
22 57 94 52
959 86 592
s.hoftun@online.no

Runa Boger
Kleiva 9
1088 Oslo
22 67 84 65
911 78 779
runabog@online.no

Denne rapport er utarbeidet av styret i TRAFO Tøyen kulturhus,
Leietakernes forening.

Redaksjon og lay-out: Per Hess.
Sosiologisk rapport: Jon Øien.
Alle tegninger: Kari Rolfsen.
Omslagsfoto fra en tekstilmønstring på Trafo.
Alle øvrige foto er fra offentlige utsmykkinger i Oslo.

Redaksjonen ble avsluttet 8 desember 2002.

© All kopiering utenom media etter forespørsel.

*Oslo kommune selger TRAFO uten hensyn til en omfattende
kulturell virksomhet som er bygget opp over mange år.*

TRAFO

Av Karin Valum

Fra tomt hus til kulturhus

Bystyret i Oslo vedtok høsten 1972 å opprettete TRAFO Tøyen kulturhus og Frysja senter, som atelier/verksteder for billedkunstnere og kunsthåndverkere. Fagorganisasjonene som representerte disse gruppene hadde da jobbet iherdig for å få kommunen til å ta ansvar for å avhjelpe ateliermangelen for kunstnerne i Oslo.

Oslo kommune fikk leie tidligere Tøyen trafostasjon gratis av Oslo lysverker og bisto til å sette istand tre etasjer til bruk for profesjonelle kunstnere og Oslo Amatørteatersenter. Den gang var Oslo lysverker 100 % eid av Oslo kommune.

02.09.1975 var det offisiell åpning av Tøyen kulturhus, TRAFO. Her var 10 billedhuggeratelierer, 6 maleratelierer og et fellesverksted for 6 tekstilkunstnere. Friundervisningen ble også en stor fremleietaker, og drev i mange år undervisning i maleri, tegning og keramikk. Flere kunstnere fra TRAFO underviste her. I dag har Folkeuniversitetet (Friundervisningen) filmskole i fjerde etasje, Oslo Teatersenter lokaler i tredje etasje, resten er flyttet ut.

En enorm egeninnsats

Senere har tilsammen 12 kunstnere bygget ut de resterende ikke-rehabiliterede lokalene. Dette gjelder bl.a. råloftene 4 og 5. etasje og et sidebygg. De har bekostet utbyggingene selv, med avtale om husleiefritak i det antall år som kostnadene ville utgjort i husleie. Egeninnsatsen er for de fleste mye større enn det som ble akseptert som del av utbyggingskostnadene. Billedhuggeratelierene er også i stor grad utbygget og forbedret av kunstnerne uten noen kompensasjon. Den enorme egeninnsatsen var selvfølgelig motivert ut ifra at man skapte et trygt og forutsigelig arbeidssted for framtiden.

Tilliten har hele tiden vært stor til at Oslo kommune ville være en solid utleier, og sørge for at virksomheten ville bli forvaltet på en trygg og innsiktsfull måte.

Kunstnerisk senter i Oslo

I dag er 34 billedkunstnere leietakere. De arbeider innenfor et stort spekter av kunstneriske uttrykk og teknikker. Tegning, maleri, grafikk, tekstil (vev, stofftrykk mm.), skulptur, innstallasjon, foto, video mm. De fleste er ak-

tive utstillere både i Oslo og landet forøvrig. Noen også i utlandet.

Wenche Gulbrandsen: "Hansken" fontene på Chr. IVs plass.

Utsmykkinger

Mange av kunstnerne har utført utsmykkinger i Oslo-området og ellers i landet og mange har laget verk som er innkjøpt til offentlige bygg.

Noen eksempler på større utsmykkingsarbeider i Oslo:

Siri Aurdal: Trosterud skole.

Kristian Blystad: Storebrand Aker brygge. Stasjonsfjellet skole. Regjeringsbygget trinn 1 inne. Regjeringsbygget trinn 2 ute. Det nye Rikshospitalet. Falsenmonumentet Stortinget.

Trine Mauritz Eriksen: Samvirke forsikring.

Lillebet Foss: Hovseter sykehjem.

Wenche Gulbrandsen: Vanntrapp ved Sentralbanestasjonen. "Hansken"-fontene på Kristian IVs plass. Fontene Aker Brygge.

Per Hess: "Frø", "Via", og "Farge", Det nye Rikshospitalet. Radiumhospitalet. Institutt for informatikk Universitetet.

Björg Holene: Fredrikke kantine Universitetet. Regjeringsbygget trinn 1.

Istvan Liztes: Det nye Rikshospitalet. Stenbråten skole. Gardeleieren. Majorstua alders- og sykehjem.

Marit Lyckander: Kringsjø skole og Nordberg ungdomsskole. Fylkessjefen i Oslo og Akershus. Vinderen bo- og servicesenter.

Erwin Löffler: Romsås skole. Politiskolen. Nationaltheatret

stasjon.

Ragnhild Monsen: Det nye Rikshospitalet.

Tove Pedersen: Preklinisk institutt Universitetet. Stovner videregående skole.

Istvan Liztes: Det nye Rikshospitalet.

Terje Roaldkvam: Kringsjå skole og Nordberg ungdomsskole. Det nye Rikshospitalet. Nasjonalteateret stasjon. Slottsparken stasjon. Grønnland T-banestasjon. Smestad sykehjem.

Kari Rolfsen: Cecilie Thorsen monument Universitetet. Ungdomspsykiatrisk klinikk Gaustad.

Zdenka Rusova: Ullevål sykehus.

Aksel Tostrup: Aker eiendom. Paulus sykehjem. Kredittkassen Majorstuen. Regjeringskvartalet R 5.

Karin M. Valum: Oslo Lufthavn, Gardermoen.

I tillegg til å vise verk utenfor atelierene har forskjellige kunstnere hatt utadrettede aktiviteter som "åpent hus" arrangementer, hvor publikum bl.a. kan besøke kunstnere i atelierene. Skoleklasser og kunstforeninger har også vært på besøk hos enkeltkunstnere. Ved "Oslo open" har mange av kunstnerne deltatt, og holdt åpne atelierer.

Terje Roalkvam: Slottsparken stasjon.

En framtid med aktiv drift

Det spesielle ved TRAFO er blandingen av amatør-virksomhet og kursaktivitet på Oslo Teatersenter (tidligere Amatørteatersenteret) og den for huset mere innadvendte aktiviteten til profesjonelle kunstnere i atelierene.

Vi har samarbeidet med Kontorbedriften om utredning av andre modeller for organisering av kulturhuset. Vi mener at en omorganisering og mere brukerstyrt virksomhet, med en ansatt daglig leder, vil kunne gjøre administrasjonen og driften av huset billigere. Dette vil også kunne åpne for mere kontakt med publikum, også for billedkunstdelen av TRAFO.

Vi kan lettere organisere årlig "åpent hus", med åpne atelierer, ta imot besøk til atelierene fra skoler i bydelen mm. Vi ønsker oss et eget møtested for brukerne i huset, et rom som også kan brukes til utstillinger og permanent presentasjon av kunstnerne på huset, med billedmaterieell og annen dokumentasjon. Et sted åpent for besøkende.

Vi mener også at TRAFO er et perfekt sted for gjeste-atelierer. Dette kunne komme kunstnere fra utlandet til gode, besøk som vil kunne være en berikelse for Oslo. Vi kunne også tenke oss ett eller flere atelierer som er øremerket korttidskontrakter, det vil kunne trekke yngre kunstnere inn i huset, som kanskje også arbeider med andre teknikker enn de som er etablerte.

Videre utbedringsplaner for Tøyenparkområdet innbefatter gangbro fra Caltexløkka over Økernveien og Ensjøveien til Kampen park. Dette vil gjøre TRAFO lettere tilgjengelig for besøkende, og kan gi mange muligheter for utendørsprosjekter fra kunstnernes side som kan komme beboere bydelen til gode.

Viken Eiendoms salg av Trafo

Oslo kommune har som hovedaksjonær i Viken Eiendom samtykket i salg av eiendommen uten å vurdere hvilke konsekvenser dette vil få. Kommunen har selv brukt ca. 14 mill. kroner på å tilpasse bygningen til dagens formål.

og de må innvestere ennå mer i et annet bygg hvis eksisterende virksomhet skal erstattes. Salget vil gi et betydelig økonomisk tap, idet salget neppe vil overstige investeringene som er gjort.

TRAFO som bygning er meget godt egnet til den virksomhet det har i dag. Bygget kan vanskelig brukes til andre formål, da må innmaten forandres totalt. Fasaden mot byen og Kampen park er vernet, det vanskeliggjør utbygging.

Vi mener kommunen har et ansvar for å sikre leietakerne fortsatt eksistens på TRAFO. Det er nedlagt enormt med egeninnsats for å skape gode og økonomisk overkommelige arbeidssteder. Særlig for monumentalatelierene blir det vanskelig å finne andre egnede lokaler.

På stiftelsesmøte 25.10.2002 ble TRAFO Tøyen kulturhus leietakernes forening dannet, for å kunne representere leietakerne i den akutte situasjonen som har oppstått ved at Viken Eiendom har lagt bygget ut for salg.

Vi arbeider også for i størst mulig grad å styre huset selv. Hvis tjenlig kan også foreningen gjøres om til en stiftelse eller et AS hvor kommunen er med.

Framtidens eie- leie- forhold

Vi ser ulike alternativer som gjør det mulig for TRAFO å fortsette sin eksistens:

Kommunen kjøper bygningen av Viken Eiendom, 67% av aksjene eies av Oslo kommune, og vil gå rett tilbake til kommunen. Leietakerforeningen leier av kommunen.

Leietakerforeningen kjøper bygningen av Viken Eiendom, med banklån med lang nedbetalingstid. Oslo kommune garanterer for lånet (i tillegg til pant i bygget). Oslo kommune blir med i en stiftelse og opprettholder dagens subsidiering. Et problemet er at det er begrenset hva vi kan betale. Leietakerne har ikke råd til en stort høyere leie enn vi har i dag. Fellesutgiftene er derimot høye i dag. Med egen administrering og drift regner vi med at det vil bli billigere enn Kontorbedriftens drift.

Leietakerforeningen overtar bygningen vederlagsfritt, sponset av Oslo kommune og Hafslund energi (eierne av Viken Eiendom). Drives av foreningen/stiftelse hvor kommunen er med hvis de ønsker. Vi klarer oss uten fortsatt subsidiering.

Leietakerforeningen finner en mulig delsponsor ved kjøp, som i kombinasjon med at kommunen bidrar, gjør det mulig for leietakerforeningen å ta opp et overkom-

melig lån, evt. slipper å låne.

Det er flere ting som gjør TRAFO- bygningen lite verdt som salgsobjekt for Viken eiendom og Oslo kommune:

Bygget står på Byantikvarens gule liste.

Leiekontrakt mellom Kontorbedriften og Viken Energi varer til 30.11.2005, med opsjon på ytterligere 5 + 5 år på omforente vilkår.

Bygget egner seg dårlig for ombygging, og er av vernehensyn vanskelig å bli tillatt revet.

Viken Hafslund vil en tid beholde sine lokaler i bygget som rommer en høyspentkabel som sansynligvis må skjermes ved eventuell ombygging til boliger.

Byggets nabobygg er skjemmende for ikke industriell utnyttelse.

Bygget har i mange år vært brukt som Trafostasjon, og en aktiv bruk av transformatorlje (PCB-holdig) kan ha forurenset grunnen. En utbygger kan bli pålagt å rense denne.

Tidspunktet er ugunstig. Det er overskudd av kontorlokaler og boligmarkedet er fallende.

Det er stor mangel på atelierer til en for kunstnere overkommelig pris i Oslo. Det er flere hundre på venteliste på tildelingslisten for kommunale subsidierte atelierer. Kunstnere i Oslo har behov for flere og ikke færre arbeidssteder!

Billedkunstnere og kunsthåndverkere på Trafo/ Tøyen kulturhus

Noen tall 1975-2002

Av Jon Øien

I denne lille rapporten er det samlet opplysninger om kunstnere som arbeider på Trafo. Hensikten er å dokumentere at en permanent arbeidsplass har virket fruktbart på en aktivitet som et stort publikum har nytt godt av. Dokumentasjonen av den kunstneriske virksomhet bygger på utdrag fra kunstnernes vitalister.

Tabell 1. Oversikt over billedkunstnere og kunsthåndverkere på Trafo pr. 2002

	Kvinner	Menn	Alle
Under 50 år	6	2	8
50-59 år	13	6	19
Over 60 år	5	4	9
Til sammen	23	11	36

TRAFOs nordside med billedhuggeratelierene på rad og rekke. Tilgjengeligheten er

De første atelierene på Trafo ble innflyttet i 1975 og mange av kunstnerne har hatt atelier der hele tiden siden den gang. Noen av atelierene har i perioder vært fremleid til

Tabell 2. Kunstnere på Trafo - Utadrettet virksomhet fra 1975-2002, noen tall

	Samlet antall	Gjennomsnitt pr. kunstner
Antall separatutstillinger i Oslo	120	3,6
Antall separatutstillinger i distriktene	161	4,9
Antall separatutstillinger i utlandet	36	1,1
Antall gruppe/kollektivutstillinger i Oslo	126	3,8
Antall gruppe/kollektivutstillinger i distriktene	164	5,0
Antall gruppe/kollektivutstillinger i utlandet	150	4,5
Antall deltakelser på Høstutstillingen	167	5,1
Antall deltakelser på landsdelsutstillinger	178	5,4
Antall utsmykkingsarbeider i Oslo	64	1,9
Antall utsmykkingsarbeider utenfor Oslo	131	4,0
Antall konsulentoppdrag i Oslo	16	0,5
Antall konsulentoppdrag utenfor Oslo	18	0,5
Antall kunstnere innkjøpt av Nasjonalgalleriet	17	
Antall kunstnere innkjøpt av Museet for samtidskunst	5	
Antall kunstnere innkjøpt av Norsk kulturråd	21	
Antall kunstnere innkjøpt av Riksgalleriet	17	
Antall kunstnere innkjøpt av Oslo kommunale kunstsamling	13	
Antall innkjøp på kunstindustrimuseene	7	
Antall innkjøp foretatt av andre instanser	153	
Antall kunstnere mottatt Oslo bys stipend	3	

andre kunstnere og da gjerne til yngre kolleger. Høsten 2002 er det 5 billedkunstnere under 40 år som leier atelier på Trafo.

Av de 36 kunstnere som ble registrert i forbindelse med rapporten har 33 levert inn vitalister. Kunstnere som tidligere har arbeidet ved Trafo er ikke registrert.

De fleste kunstnerne oppgir i sine vitalister kun et utvalg av de separatutstillinger og gruppe/kollektivutstillinger som de har vært med på, fullstendige lister ville gitt et høyere antall utstillinger, det gjelder særlig gruppe- og kollektivutstillinger.

Ved siden av opplysningene som er presentert i tabellene fremgår det av vitalistene at de fleste kunstnerne har drevet med undervisning, hatt illustrasjonsoppdrag, mottatt priser og utmerkelser – og stipend, har vært tillitsvalgte i kunstnerorganisasjoner og deltatt aktivt i kunstformidlingsarbeid. De kvantifiserbare opplysninger er samlet i tabell 2.

Marit Lycander: Kringsjø skole og Nordberg ungdoms-skole.

Spesielt om Høstutstillingen

Trafo-kunstnerne stilling kan belyses ved deres deltakelse på Høstutstillingen – som av et bredt publikum er kjent som en utstilling som viser bredden og kvaliteten i norsk samtidskunst. (I de siste 4-5 årene har utstillingen i større grad fått preg av å være en “debutantutstilling”.) Kunstnere fra Trafo har siden 1975 deltatt 167 ganger. Årlig har utstillingen hatt 30-50.000 besøkende, hvilket betyr at over

1 million eldre og yngre Oslo-borgere har sett utstillingen gjennom de 25 årene som er gått. .

Wenche Gulbrandsen: Vanntrapp ved Sentralbane-stasjonen.

Vurdering av opplysningene

Antall separatutstillinger vil variere fra kunstner til kunstner – og etter den uttrykksform kunstneren arbeider i. Opplysningene ovenfor viser at kunstnerne på Trafo i gjennomsnitt har hatt separatutstillinger oftere enn hvert tredje år, hvilket viser at utstillingsvirksomheten til Trafo-kunstnerne har vært mer hyppig enn “landsgjennomsnittet” (jfr. Solhjells KunstNorge s. 145). Kunstnerne på Trafo hører til de mest profesjonelle innenfor norsk kunstliv.

Produksjon

I boka KunstNorge (Solhjell 1995) anslås det grovt at billedkunstnere gjennomsnittlig lager 20 kunstverk i året. Dette skulle tilsi at det i løpet av et år “produseres” vel 600 kunstverk på Trafo – hvilket igjen vil si over 16.000 kunstverk over en 25 års-periode. Hvis man legger til de mange eksemplarer som grafikere trykker av samme bilde, kan antall kunstverk fra atelierene på Trafo ha kommet opp i 50.000 i løpet av 25 år.

Inntektsforhold

En gjennomgang av 35 Trafo-kunstners inntekt (utlagt på internett høsten 2002), forteller at gjennomsnittlig alminnelig inntekt for kunstnere med atelier på Trafo i 2001 var 121.240 kroner (dvs. skattbar lønns- og næringsinntekt fratrasket minstefradrag og gjeldrenter). Gjennomsnittet for alle skatteyttere i Oslo var i følge VG for samme året 215.065 kroner. 8 av kunstnerne på Trafo hadde under 50.000 kroner i alminnelig inntekt, mens 19 av 35 hadde alminnelig inntekt under 100.000 kroner.

Dette er Oslo Teatersenter

Av Svein Børge Hoftun

- *Oslos ledende senter for barne- og ungdomsteater, samt frivillig teateraktivitet*
- *Et verksted for frivillige teaterutøvere så vel som profesjonelle*
- *Utleie av lokaler til kor, foreninger osv.*
- *Norges største manusbibliotek og utlånsservice til teatergrupper i alle aldre både i Oslo og ellers i landet. Kostymelager etc.*
- *Teaterfestivalen Juniorrampelys: 80 barn, 18 forestillinger, 1.500 publikummere*
- *Teaterfestivalen Rampelys: 5 frivillige voksegrupper, 10 forestillinger, 600 publikummere*
- *Teatertreff: et faglig møte mellom profesjonelle og amatører*
- *Bistand til oppstart av teatergrupper både for voksne og barn,*
- *Bydelssamarbeid: et viktig satsningsområde for Oslo Teatersenter som en desentralisert aktivitet*

Oslo Teatersenter i tall

Besøk pr år ved Oslo teatersenter: 8000 pr. år for utleie av manus, kostymer og andre tjenester.

12 000 øver, trener etc pr år i totalt over 250 virkedager.

Historien

Amatørteatersenteret i Oslo ble dannet i 1973. I februar 1975 flyttet virksomheten inn i Trafo Tøyen Kulturhus, som skulle romme både teater og andre kunstformer. Fra starten av var det to øvingslokaler. To amatørteatergrupper flyttet med inn i huset: Østerdølenes teaterlag og Gudbrandsdalslaget.

I 1976 flyttet Tramteateret og Bikuben inn som faste leietakere ved huset på dagtid. Disse var profesjonelle, og siden den gang har huset vært flittig brukt på dagtid av profesjonelle – i tillegg til ettermiddag- og kveldsutleie til frivillige grupper, lag og organisasjoner.

Fra 1980 til 1985 bygget Amatørteatersenteret gradvis ut aktiviteten med flere grupper både på dag og kveld, samt flere kor og andre kunstrelaterte aktiviteter.

Fra 1985 har senteret hatt de lokalene de har i dag (se under).

I 1989 startet en med barneteateraktivitet i huset. Høsten

1989 startet 12 barn, og hvert år siden har barneteateraktiviteten økt med ca 10 barn i året.

I 2000 skiftet Amatørteatersenteret i Oslo navn til Oslo Teatersenter.

Våre lokaler

Oslo Teatersenter leier totalt 880 kvadratmeter i Trafo Tøyen kulturhus. 660 kvadratmeter er øvingslokaler, 200 kvadratmeter er definert som lager.

Første etasje: Lagerrom.

Andre etasje: Øvingslokale, kontor som leies ut til Unima Norge og Assitej Norge, Studio for Boreas, framleie av et lokale til atelier og kostymelager.

Tredje etasje: To øvingslokaler, bibliotek, to sminkerom, to lagerrom

Fjerde etasje: Øvingslokaler

Nåtid

Hvert år besøker 8000 mennesker oss for å få støtte til å drive med teater. De låner manus, kostymer og ber om råd og veiledning. I våre øvingslokaler finner 10-12 tusen besøkende veien i løpet av de ca 250 virkedagene huset er åpent.

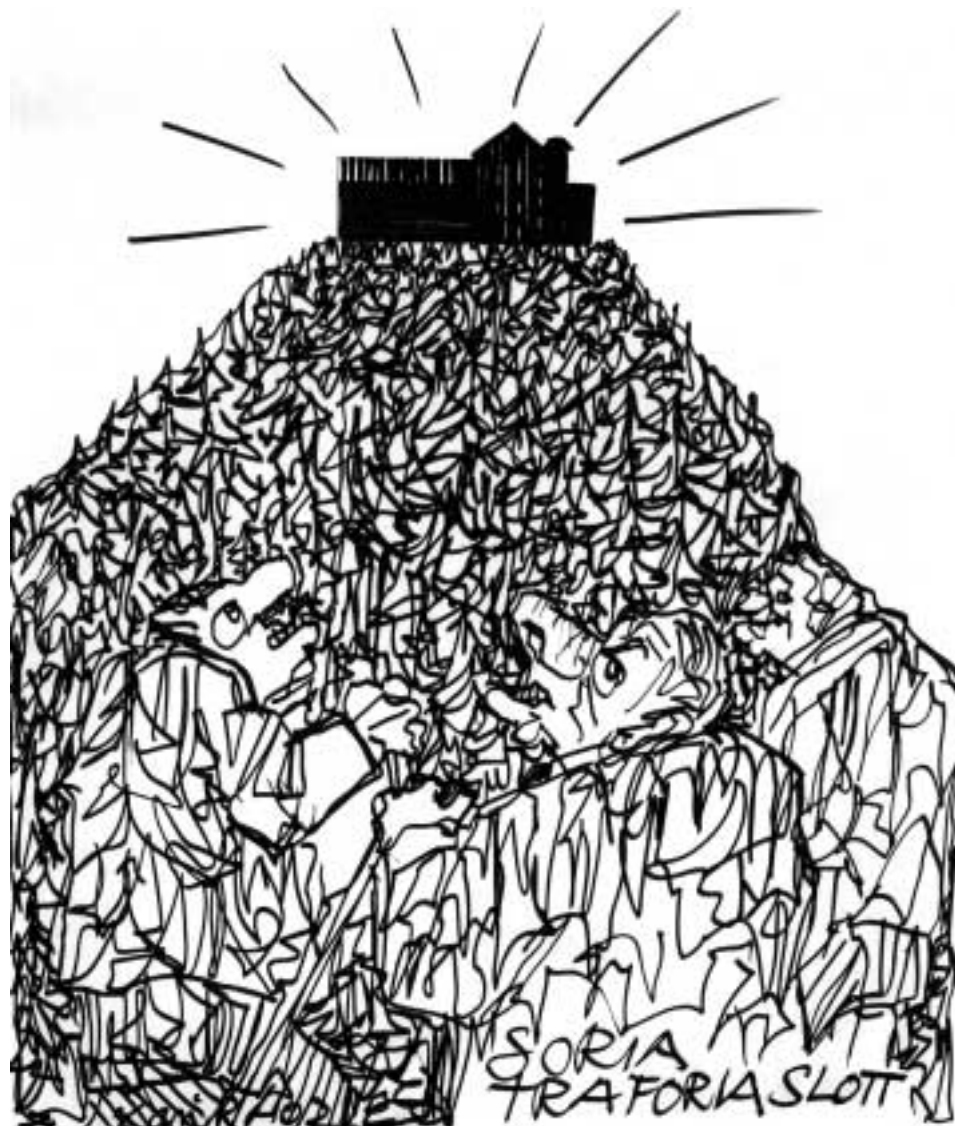
En svært sentral del av Oslo teatersenters virksomhet i dag er barne- og ungdomsteater. I dag har vi 95 barn og ungdommer fordelt på 5 grupper som ukentlig øver og trener hos oss. Foreldrene medvirker og bistår driften.

Hvert år arrangerer vi teaterfestival for både barn, ungdom og voksne. I tillegg til 5 barne- og ungdomsgrupper deltar ca 5 voksegrupper. I 2002 ble festivalen arrangert på Teaterbåten Innvik, og trakk 2.000 publikummere, den ca halvannen uken festivalen varte.

Oslo Teatersenter har en utstrakt samarbeid med bydeler og skoler når det gjelder manus, kostymer, konsulentvirksomhet, instruktørformidling, teknisk og scenografisk bistand og andre former for tjenester.

Vi har et formalisert samarbeid med Unima Norge og Assitej Norge med utleie av lokaler og sekretærtjenester til sistnevnte.

Vi bidrar til kompetanseoppbygging innenfor frivillig tea-

Teatersenterets lokaler er de mest populære i byen. Liknende lokaler finnes ikke i dag. Her trener både frie teatergrupper og profesjonelle skuespillere. Frykten er stor for at kommunetrollene ødelegger det hele.

ter bl.a gjennom Teatertreff, hvor vi inviterer til workshops og kurs både for medlemmer og andre interesserte.

Svært mange profesjonelle/semi-profesjonelle teatergrupper og andre kunstformer leier øvingslokaler på dagtid, og det er stor mangel på slike lokaler i Oslo.

Framtid

Teaterinteressen stiger blant barn og ungdom. Oslo Teatersenter er derfor i gang med å utvikle en Teaterskole for barn og ungdom, som vil representere en ytterligere profesjonalisering og en planmessig oppbygging av vår barne- og ungdomsteatervirksomhet. Oslo kommunale kulturskole

driver i liten grad med drama, og det er interessant med et utvidet samarbeid.

Vi vil bygge ut barneteaterfestivalen Rampelys til å bli ledende i Norge gjennom bl.a. å invitere grupper fra andre deler av landet samt internasjonalt.

Sentret har 30 års drift i 2005 og står overfor en milepel med hensyn til den videre utviklingen av mangfoldigheten i de sceniske uttrykk Teatersentret representerer.

Tøyen trafostasjon - et stykke bevaringsverdig industriarkitektur

Av Runa Boger

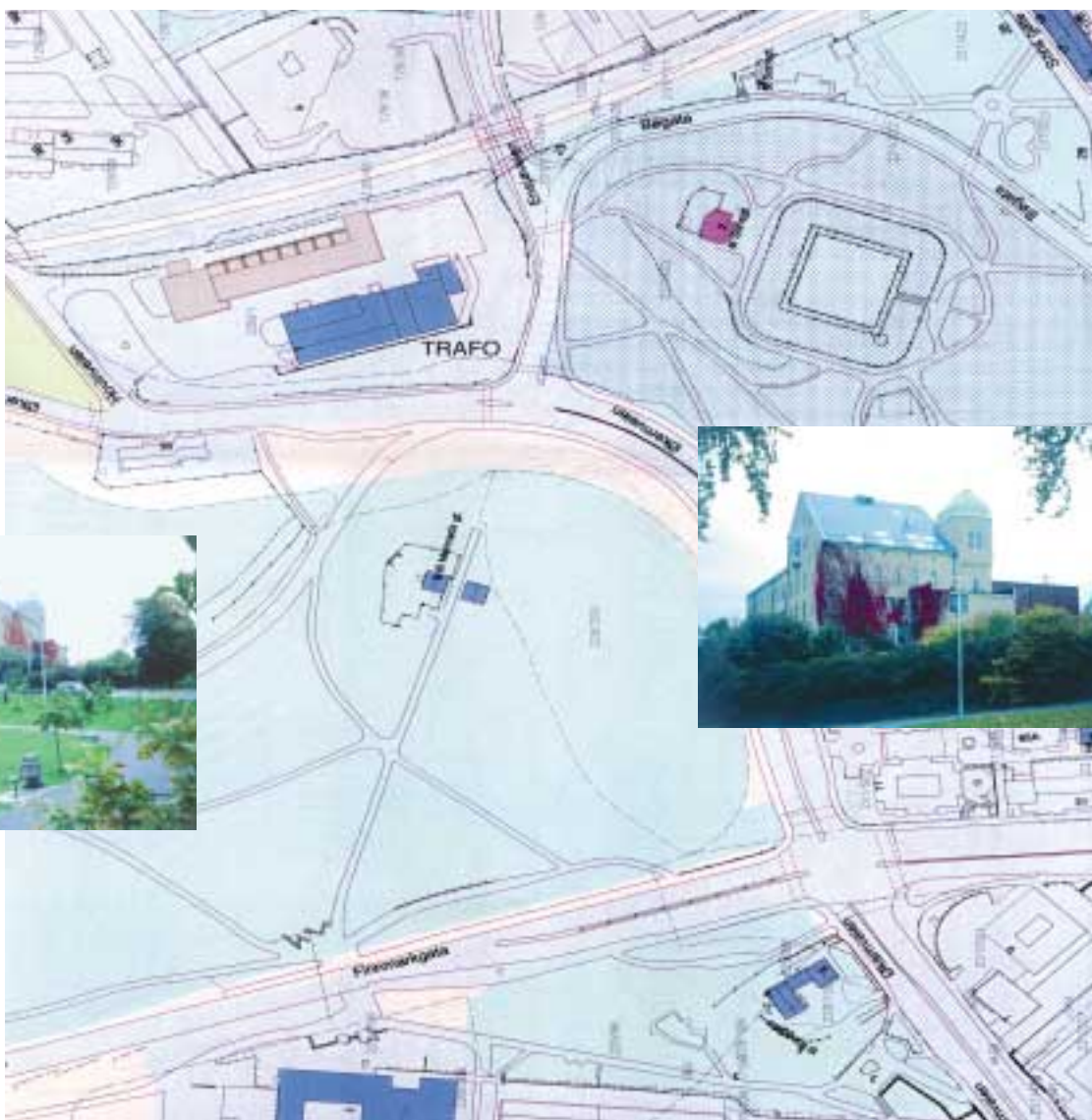
Trafostasjonen er et byggverk i nyklassisistisk industristil fra 1915, tegnet av arkitekt Thorvald Astrup for Akers Elektrisitetsværk.

Thorvald Astrup 1886 - 1949, fikk sin utdannelse ved Kristiania Tekniske Skole, Den kongelige Tegneskole og Koniglich Technische Hochschule i Berlin. Etter utdannelsen dro han på studiereise med statens reisestipend for kunstnere til Frankrike og England. Han arbeidet hos flere

kjente arkitekter, bl. a. Carol og Henrik Bull, før han startet sin egen arkitektpraksis i 1901.

Den nasjonale nyromantiske retning gjenspeiler seg i Astrups første arbeider, hvor en samtidig finner påvirkning fra arkitekt Henrik Bull og Art nouveau-inspirerte detaljer.

Arkitekt Astrup ble tidlig knyttet til industrien som arkitektkonsulent, og fikk her en rekke oppdrag ved utformingen av større kraft- og transformatorstasjoner, fabrikk- og

TRAFO er et identitetsmerke i de østre bydeler, og en veltilpasset del av området Botanisk hage, Tøyenparken og Kampen park.

dambygninger. Det er på denne tiden han tegner Tøyen Trafostasjon og bygningen er et eksempel på den nyklassiske retning og nye industristil. Funksjonalismen kom til uttrykk i de egenartede monumentalbygninger som utviklingen av storindustrien førte med seg. Bygningenes ofte dominerende plassering og utforming ga et godt uttrykk for den fremtredende plassen industrien fikk i samfunnet.

Arkitekt Astrup tegnet bl. annet Rjukan kraftstasjon, Nore kraftstasjon, Halden og Nittedals Tændstikfabrik A/S, samt flere fabrikkanlegg for Norsk Hydro; Vannstoffabrikken på Vemork og Natronsalpeterfabrikken i Eidanger.

Original og nyskapende var utformingen av Soria Moria i 1928 - et kulturhus som inneholdt Oslos første moderne kino, et bibliotek, forretninger, kontorer, restaurant og boliger.

Unik beliggenhet og funksjon.

Tøyen Trafostasjon kneiser stolt på høyden over Tøyen Kulturpark og er et viktig bidrag til opprustningen av Oslo Øst. Bygningen står som en fondvegg mellom industriområdet i Ensjøveien og bebyggelsen på Tøyen. og er et identitetsmerke for denne bydel.

Trafo Tøyen kulturhus og dets kunstneriske aktiviteter og sentrale beliggenhet rett ved Munchmuseet, Botanisk have, Zoologisk museum og Tøyenbadet, gir samlet et unikt tilbud til alle mennesker i nærmiljøet, både med kulturelle utfordringer og fysiske utfordringer.

Den samlede virksomhet betyr også meget for det øvrige Oslo og for landet som helhet.

Bevaringsverdig monumentalbygning.

Tøyen trafostasjon er oppført på Byantikvarens Gule liste som bevaringsverdig. Begrunnelsen for byantikvarens ønske om å bevare bygningen er bl. annet følgende: "Bygningen er tegnet av en arkitekt som hadde stor betydning og innflytelse i sin samtid og som tegnet mange viktige industribygg.

Arkitekt Torvald Astrup var en viktig bidragsyter til den utforming og plassering industribygg fikk i Norge fra begynnelsen av 1900 tallet.

Trafostasjonen er et eksempel på en ny industristil i klassisk retning og med interessante Art nouveau detaljer.

Bygningens dominerende beliggenhet med utsikt over hele byen og Oslofjorden er et eksempel på den fremtredende plassen industrien hadde i samfunnet.

Tomten var i sin tid utpekt som det første alternativet den gang man skulle bygge slottet i Oslo.

Tilsammen er fjorten bygninger i Oslo tegnet av arkitekt Thorvald Astrup oppført på den Gule listen, bl. annet Soria Moria kino, Theodor Heinrichsens Sjømanshjem, Lambertseter Radio og Cuba; Fyrhus og gasstankfundament for Oslo Gassverk".

Betegnelsen *bevaringsverdig* brukes om bygninger, miljøer og andre kulturminner som Byantikvaren anser som verneverdige, selv om det ikke er fattet et formelt vernevedtak. Vern er hjemlet i § 74.2 og § 92 i plan- og bygningsloven.

Plan og bygningsloven § 74.2 "Skjønnhetsparagrafen".

"Kommunen skal se til at ethvert arbeid som omfattes av loven, blir planlagt og utført slik at det etter kommunens skjønn tilfredsstiller rimelige skjønnhetshensyn både i seg selv og i forhold til omgivelsene. Tiltak etter denne lov skal ha en god estetisk utforming i samsvar med tiltakets funksjon og med respekt for naturgitte og bygde omgivelser. Skjemmende farger er ikke tillatt og kan kreves endret".

Plan og bygningsloven § 92.

"Ved endring av bestående byggverk og ved oppussing av fasade gjelder § 74.2 tilsvarende. Kommunen skal se til at historisk, arkitektonisk eller annen kulturell verdi som knytter seg til et byggverks ytre, så vidt mulig blir bevart".

Munchmuseet er nærmeste nabo. Relasjonene er tette. Kunstnerne på TRAFØ har utført mange utsmykninger for Oslo Kommunes Kunstsamlinger.

Kreativ byutvikling

Av Per Hess

Kreativ byutvikling kan åpne for at kultur og næringsliv får leve side ved side som positive medspillere. Dette er avhengig av politisk vilje og styring for å gi positive resultater og nødvendig balanse. I Norge har ikke næringslivet samme tradisjon for å samarbeide med, og ta ansvar for kulturlivet, og spesielt sett kunsthvet, som i land vi burde kunne sammenlikne oss med som f. eks. Tyskland og Frankrike. Som en tilrettelegger og et forbilde vil her politiske handlinger kunne spille en aktiv og forbilledlig rolle.

Pengemakt truer kulturen

Av de to parter er det opplagt at næringslivet lettest vinner frem med sin pengemakt. Når kulturlivet trues må styrende organer aktiviseres slik at en fremtidig ensretting avverges. Et kunstgalleri eller en utsmykking kan bety meget mer, og noe annet, enn 30 McDonald butikker.

I denne diskurs utvikles en kulturpolitikk og her er politikernes beslutninger viktige. Politikerne sikrer kulturlivet nødvendige ressurser og handlefrihet og virker oppdragen- de for næringslivets ansvar for en forsvarlig byutvikling.

Kulturlivet er et stort begrep men sentralt står kunst og kunstutvikling på profesjonelt nivå. En by må ha råd til å opprettholde denne profesjon eller kilde. Uten denne kilde vil byen over tid bli et fattigere sted å være.

Kunst er en viktig del av Oslos framtid

Kunst i Oslo er i stor vekst og har et betydelig potensiale i byutviklingssammenheng. Byens framtid er kraftig vekst og byutvikling, og i alle nye planer er kunst med. Samtidig er virksomheten stor i de allerede eksisterende byområder. Dette er en utvikling som vil øke i takt med en sterkt økende interesse i befolkningen.

I Oslo bor 860 av landets 2390 billedkunstnere. Disse tall omfatter alle profesjonelle, og faglig organiserte billedkunstnere pr. juli 2002. Over halvparten av disse har stor kunstnerisk aktivitet.

Disse kunstnerne er en aktiv del av kildens kjerne. En fremtidsrettet kulturpolitikk tar vare på denne kjerne og gir den gode eksistens- og produksjonsmuligheter.

I dag er disse muligheter truet, og det skjer samtidig flere steder i Oslo. Situasjonen peker mot to fremtidige tilstander.

Enten: Eksisterende miljøer som møysommelig er bygget opp pulveriseres. Produksjon og utvikling av nye miljøer hemmes av høye leiepriser og foregår spredt og utydelig i miljøet. Disse forhold gir ingen politisk gevinst.

Eller: Kreftene forenes og det bygges opp samlede produksjonssentra som fanger opp og drar nytte av kunstnernes aktivitet som ressurs. Dette vil tydeliggjøre en politisk vilje og en fremtidig plan for byens utvikling. Disse sentra kan være selvstyrte i den forstand at de både sørger for drift og initierer nye prosjekter ut i byen. Kommunen legger til rette for at dette kan skje ut fra felles visjon. Osломodellen realiseres og en viktig del av kulturpolitikken synliggjøres.

Produksjonssentra for kunst er energisentra for byen

Kunstnernes behov for produksjonslokaler i Oslo ble nesten dekket på 50-tallet (Ekely, Bøler og Iladalen) og på 70-tallet (Frysja og Trafo), men er igjen sterkt økende. Produksjonssentraene vil uten videre fange opp de mest aktive kunstnerne hvis ikke inngangsbilletten er for høy.

Kommunen og kunstnerne har nedlagt enorme ressurser i å bygge opp Frysja og Tøyen. Det tar lang tid å bygge opp slike sentra.

Det har over tid vist seg at dette er aktive og vellykkede steder som fungerer meget godt, og en sanering av Trafo i denne sammenheng er i beste fall en uoverveiet politisk handling, i verste fall en kortsiktig og kapitalkrevende handling.

Kunstnerne bør finnes mange steder

Selv om man i de nye, ennå ikke bearbejdede politiske ideer

om en kulturstreng langs Akerselva også har med utviklingen av et produksjonssenter for kunst i Maridalsveien 3, så bør ikke dette være en ide som utelukker en bevaring av Trafo som produksjonssenter. Trafo er allerede sterkt profilert og et symbolsted for en kommunal kunstpolitikk.

Samlet vil dette derimot synliggjøre en plan som også inn-

befatter de østlige bydeler og reaktiverer driften av Frysja og Trafo Tøyen.

Trafo Tøyen rommer 10 store monumentalatelieer med lett adgang på bakkeplan. Dette finnes ingen andre steder i Oslo og er vanskelig å bygge opp på nytt. Nytt og viktigheten av disse atelierene er uvurderlig. Samtidig er

byggets industristandard ideell for kunstnerisk produksjon. For høy standard gir kun ufrihet og unødige høye leier.

Penger bør ikke sløses bort

Oslo kommune har investert over 14 millioner i disse lokalene i tillegg til kunstnernes egeninnsats. Ved et salg av Trafo vil kommunen realistisk sett sitte igjen med et underskudd sett i forhold til investeringer. Skal kunstnerne som er her i dag gis nye muligheter så må Oslo kommune investere mer enn på Trafo. Maridalsveien 3 f. eks. er i en dårlig forfatning og vil fort kreve 30 - 40 millioner til rehabilitering. Videre er det slik at et godt produksjonsmiljø for kunst ikke lar seg realisere umiddelbart. På Trafo tok det nærmere 10 år før miljøet fungerte godt.

Trafo har fortsatt mye å tilføre

Ved å sikre Trafo for videre kunstproduksjon tar man vare på de investerte midler samtidig som man sikrer et av byens beste arbeidsmiljøer. Det videre potensialet som produksjonssenter er også stort. Videre drift kan gi utbygging av stedets resterende arealer på ca. 2000 kvm. til nye atelieer lagt til rette for unge kunstnere som er i etableringsfasen. Videre kan det gis rom for internasjonale gjestatelieer, noe utenlandske kunstnere har etterspurt på Trafo. De finner stedet svært interessant. En sal for nye kunstmedia og teater burde det også være riktig å utvikle her.

Allt dette pluss alt hva Trafo er i dag overser kommunen helt ved et kortsiktig salg med tanke på profitt og oppfylte økonomiske kvoter i bykassa. De mister kunst, de mister kultur, og de mister kanskje i nær fremtid huset til fordel for andre byggeplaner. Og ikke minst: de mister mange millioner kroner. Intet av dette perspektiv kan kalles kreativt.

Oslo kommune bestemmer om solen skal gå opp eller ned i øst.

Terje Roaldkvam: Kapellet, Det nye Rikshospitalet.

Per Hess: "Frø" gulv i vestibyle Det nye Rikshospitalet.

Ragnhild Monsen: Kvinner og barn Det nye Rikshospitalet.

Wenche Gulbrandsen: Aker brygge.

VI FLYTTER IKKE